

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 12276-05-25

לפני:

כבוד השופט דוד מינץ
כבוד השופט יוסף אלרון
כבוד השופט יחיאל כשר

העותר:

עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי
בישראל

נגד

המשיבים:

1. שר הבטחון, ח"כ ישראל כץ
2. מפקד פיקוד המרכז אלוף אברהם בלוט

עתירה למתן צו על תנאי ובקשה למתן צו ביניים

בשם העותר:

עו"ד סוהאד בשארה

בשם המשיבים:

עו"ד רן רוזנברג; עו"ד מתניה רוזין

פסק-דין

השופט יחיאל כשר:

1. בעתירה שלפנינו מבוקש ביטולן של הודעות המפקד הצבאי, אלוף פיקוד מרכז, בדבר הריסת מבנים לצרכים ביטחוניים מובהקים במרחבים של מחנות הפליטים טול כרם ונור א-שמס (להלן: שני מחנות הפליטים).

רקע

2. ביום 1.5.2025 פרסם המשיב 2 "הודעה בדבר הריסת מבנים לצרכים ביטחוניים מובהקים – מרחב מ.9. טול כרם" ו-"הודעה בדבר הריסת מבנים לצרכים ביטחוניים מובהקים – מרחב מ.9. נור א-שמס" (להלן: הודעות ההריסה). בהודעות ההריסה מסר המשיב על כוונתו לבצע הריסה של כ-58 מבנים המצויים במחנה הפליטים בטול כרם וכ-47 מבנים המצויים במחנה הפליטים נור א-שמס, אשר סומנו במפות שצורפו, וזאת, כנאמר בהודעות, לצרכים צבאיים מובהקים. במסגרת ההודעות, ניתן פרק זמן של 24 שעות, למי שמבקש לפנות את ציודו מהבתים או להעלות טענות בכל עניין אחר. עוד צוין בהודעות ההריסה כי הריסת המבנים תחל בתוך 24 שעות ממועד חתימתן.

3. ביום 3.5.2025 פנה העותר, עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (להלן: העותר), למשיב 2, בבקשה לבטל את הודעות ההריסה, אשר לשיטתו מפרות את המשפט הבינלאומי; אינן מידתיות; ואינן מקיימות את החובה לתת זכות שימוע לכל מי שעלול להיפגע מהריסת המבנים.

למחרת, ביום 4.5.2025, ניתן מענה לפנייתו של העותר מטעמו של היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון. בעיקרו של דבר, במסגרת המענה הובהר כי הודעות ההריסה ניתנו על רקע הפעילות המבצעית במחנות אלו, ומבוססות על צרכים צבאיים דחופים. עוד הודגש כי הפעילות מתבצעת בהתאם להוראות הדין, וכי נערכה, בידי כלל הגורמים המבצעיים הרלוונטיים, בחינה פרטנית של המבנים המיועדים להריסה, ומספר המבנים צומצם למינימום ההכרחי שיש בו כדי להגשים את התכלית העומדת ביסוד הודעותיו של המפקד הצבאי. לבסוף, צוין כי המפקד הצבאי נקט במירב המאמצים לאפשר זכות טיעון למי שרואה עצמו נפגע מהודעות ההריסה, תוך איזון בין זכות הטיעון לבין הצורך הצבאי ודחיפותו. על בסיס האמור נדחתה פנייתו של העותר.

4. בעקבות דחיית הפנייה, הגיש העותר, ביום 6.5.2025, בשעות הערב, את העתירה דנן, ובצידה בקשה למתן צו ביניים המורה על עיכוב כניסת הודעות ההריסה לתוקף.

במסגרת העתירה, טוען העותר כי הופרה החובה לתת זכות שימוע, שכן, לטענתו, בעלי המבנים לא קיבלו הודעה בדבר כוונת ההריסה ולא עמדה בפניהם אפשרות אמיתית להשיג על הודעות ההריסה. עוד טוען העותר כי הודעות ההריסה מפרות את המשפט הבינלאומי ההומניטרי נוכח הפגיעה הקשה בזכות לקניין, לקורת גג ולכבוד, בפרט נוכח ההיקף הנרחב של ההריסה. לצד זאת, טוען העותר כי הריסה נרחבת כזו של בתי מגורים מהווה הלכה למעשה העברה כפויה של אוכלוסייה מוגנת, ואינה מידתית. כמו כן, לטענתו, ההנמקה של המפקד הצבאי לפיה ההריסה נדרשת לשם הבטחת הסדר הציבורי במרחב, אינה נופלת תחת הגדרת צורך בטחוני מובהק.

5. בהחלטתי מיום 6.5.2025, הוריתי כי בשים לב לכך שבהודעות ההריסה הובהר כי הדבר דרוש לצרכים צבאיים מובהקים, האיזון הנכון, לעת מתן ההחלטה, הינו שלא להוציא צו ארעי כמבוקש, וכי תשובת המשיבים תוגש כבר למחרת היום (7.5.2025), בשעה 15:00.

6. ביום 7.5.2025 הגישו המשיבים תגובה מטעמם לעתירה ולבקשה למתן צו ביניים. בתגובתם, טוענים המשיבים כי דין העתירה להידחות, ועמה ממילא גם הבקשה למתן צו ביניים. לטענת המשיבים, דבק שיהוי בהגשת העתירה בחלוף למעלה מ-48

שעות ממועד דחיית ההשגה שהגיש העותר. נטען כי לעיתים, כאשר קיימת דחיפות בביצוע הפעולה הנתקפת, די אפילו בשיהוי קצר, כבענייננו, כדי להצדיק את סילוקה על הסף של העתירה. לצד זאת, טוענים המשיבים כי העותר לא צירף לעתירתו מי מהנפגעים הישירים מהחלטתו של המפקד הצבאי, מבלי ליתן הסבר לכך.

עוד טוענים המשיבים כי לא נפל כל פגם בהחלטת המפקד הצבאי על הריסת המבנים, וכי היא אינה מגלה כל עילה להתערבות בית המשפט. בהקשר זה, מדגישים המשיבים כי ההחלטה על הריסת המבנים התקבלה משיקולים צבאיים מובהקים. כך, לטענתם, בשני מחנות הפליטים הוקמו תשתיות טרור נרחבות כך שהמרחב הפך לסביבה צבאית של ממש. בנסיבות אלו, ובשים לב לבנייה הצפופה ולטופוגרפיה במקום, יש קושי בתמרון במחנות פליטים אלו, אשר יוצר סיכון ממשי לחיי אנשי כוחות הביטחון ופוגע בחופש הפעולה במרחב. בשל כך, מבצעי מעצר של מחבלים בשני מחנות הפליטים הינם מורכבים, ולעיתים נדרש צה"ל להפעיל כלים מהאוויר לסיכול המחבלים, בהיעדר אפשרות למעצרים. נוכח האמור, ולשם פירוק תשתיות הטרור והשבת חופש הפעולה המבצעי של צה"ל בתחומי שני מחנות הפליטים, נמצא כי יש צורך בעיצוב מחדש של המרחב באופן שיאפשר תנועה רכובה של כוחות הביטחון במחנה הפליטים. לשם כך יש צורך בהרחבה של צירים קיימים ובפריצה של צירים חדשים בתחומי שני מחנות הפליטים.

בהמשך לכך, מדגישים המשיבים כי המפקד הצבאי איזן את הפגיעה בקניין של בעלי המבנים אל מול הצרכים המבצעיים וצמצם את כמות המבנים המיועדים להריסה למינימום ההכרחי, תוך עריכת בחינה פרטנית וקפדנית של כל אחד מהמבנים המיועדים להריסה. זאת, לאחר שנערכו סיורים רבים במקום, ונשקל המתווה המדויק המגשים את הצורך הצבאי שבבסיס פריצת הצירים וממזער את היקף ההריסה למינימום ההכרחי.

אשר לטענה בדבר פגיעה בזכות הטיעון, טוענים המשיבים כי נעשו מירב המאמצים לאפשר זכות טיעון תוך איזון בין מתן האפשרות להגיש השגה בעניין החלטת המפקד הצבאי לבין הצורך המבצעי הדחוף. כך, נמסרו הודעות לנציגי המשפחות שבתיהן מיועדים להריסה, באמצעות מנגנוני התיאום הביטחוני והקישור הפלסטיני, וניתן פרק זמן של 24 שעות לשם הגשת השגות.

ביחס לדחיפות בביצוע פעולות ההריסה, מדגישים המשיבים כי לצורך הפעילות הועמדו לרשות פיקוד המרכז סדרי כוחות מיוחדים ואמצעים הנדסיים וכוחות מבצעיים שהוקצו במיוחד לשם כך. לטענתם של המשיבים, ההתפתחויות העדכניות בזירות

המלחמה השונות מחייבות שינוי בסדרי הכוחות, ומשכך עיכוב בביצוע ההריסה עלול לסכל את ביצוע הפעילות ולהותיר תורפה ביטחונית במחנות הפליטים, באופן שלא יאפשר את השגת חופש הפעולה הצבאי בשני מחנות הפליטים. על כן, נטען והוצהר כי קיים צורך צבאי ממשי ומידי בהריסת המבנים.

7. עוד מוסיפים המשיבים, ביחס לבקשה למתן צו ביניים, כי פעולות ההריסה מצויות בעיצומן, וכי המבנים שנהרסו עד כה היו מבנים שהריסתם נדרשה בדחיפות ובאופן מידי לטובת פריצת הצירים וביצוע הפעילות המבצעית.

לשיטתם של המשיבים, סיכויי ההליך אינם גבוהים כלל (בלשון המעטה) ומאזן הנוחות נוטה במובהק לטובת דחיית הבקשה בשל הצורך החיוני העומד בבסיס ההחלטה והצורך בביצועה באופן מידי.

דיון והכרעה

8. בעתירה דנן נדרשים אנו, בעיקרו של דבר, להעביר תחת שבט הביקורת השיפוטית שני עניינים השלובים זה בזה: הראשון – החלטתו של המשיב 2 המורה על הריסה של למעלה מ-100 מבנים בשל צרכי הביטחון הנטענים, לגופה; והשני – אופן מימוש זכות הטיעון של הנפגעים בשים לב לדחיפות הנטענת.

מטבע הדברים, מלאכת הביקורת השיפוטית, בזמן אמת, בעניינה של פעילות מבצעית דחופה, אינה מלאכה פשוטה. אכן, בית משפט זה הדגיש לא אחת כי: "גם כאשר התנתחים רועמים והמוחות שותקות, המשפט קיים ופועל וקובע מותר ואסור, חוקי ובלתי חוקי. ומשקיים משפט, קיים גם בית-משפט הקובע מה מותר ומה אסור, מהו חוקי ומהו בלתי חוקי" (דנג"ץ 2161/96 שריף נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נ(4) 485, 491 (1996); וראו גם: בג"ץ 4268/24 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר הביטחון, פסקה 24 לפסק דינו של ממלא מקום הנשיא ע' פוגלמן (18.9.2024)). אך לצד זאת, הפסיקה הדגישה כי ביקורת שיפוטית זו הינה תלויה זמן ומקום:

"אכן, יש נסיבות צבאיות-מבצעיות, שבהן עניין הביקורת השיפוטית אינו מתיישב עם תנאי המקום והזמן או עם אופיין של הנסיבות; למשל, כאשר יחידה צבאית מבצעת פעולה מבצעית, אשר במסגרתה עליה לסלק מכשול או להתגבר על התנגדות או להגיב על אתר על התקפה על כוחות הצבא או על אזרחים שנתקיימה אותו זמן, או נסיבות כיוצא באלה, שבהן רואה הרשות הצבאית המוסמכת צורך מבצעי בפעולה מיידית. לפי עצם מהותו של העניין אין, בנסיבות כאלה, מקום להשהיה בפעולה הצבאית, אשר ביצועה מתחייב על אתר" (בג"ץ 358/88

האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד
מג(2) 529, 540-541 (1989).

9. אשר להחלטתו של המשיב לגופה, אקדים ואזכיר כי פסיקתו של בית משפט זה הכירה בסמכותו של המפקד הצבאי להרוס מבנים בשל צרכים צבאיים דחופים, כדוגמת הצורך בהרחבה מידית של כביש הדורשת את הריסת המבנים שבצידו, וקבעה כי "בכל אלה פועל המשיב על-פי המשפט המקומי ועל-פי המשפט הבינלאומי" (בג"ץ 4112/90 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אלוף פיקוד הדרום, פ"ד מד(4) 626, 636 (1990) (להלן: עניין האגודה לזכויות האזרח); בג"ץ 24/91 תימרו נ' מפקד כוחות צה"ל באזור חבל עזה, פ"ד מה(2) 325, 336 (1991)).

עם זאת, בהפעלת סמכות זו, על המפקד הצבאי לפעול בסבירות ובמידתיות ולאזן בין הפגיעה הנגרמת לבין צרכי הביטחון. שיקול דעת זה נתון לביקורת שיפוטית, אך בשים לב למומחיותו הייחודית של המפקד הצבאי, שיקול הדעת המסור בידיו הינו רחב (בג"ץ 10356/02 הס נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד נח(3) 443, 458 (2004); בג"ץ 5779/22 עיריית חברון נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (25.1.2023); בג"ץ 54641-03-25 עיריית ג'נין נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון (23.3.2025), להלן: עניין עיריית ג'נין). בשל כך, נקבע כי בית משפט זה לא ימיר את שיקול דעתו של המפקד הצבאי בעניינים אלו בשיקול דעתו שלו (בג"ץ 4655/24 חליל נ' המפקד הצבאי באזור בגדה המערבית, פסקה 6 (30.12.2024); בג"ץ 7007/23 תיים נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פסקה 12 (21.12.2023)).

10. כפי שפורט בהרחבה לעיל, המשיבים הבהירו, הן במענה של היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון לפנייתו של העותר, והן בתגובתם בהליך דנן, כי הודעות ההריסה ניתנו על רקע צורך צבאי מובהק ודחוף בהריסת המבנים נושא העתירה. עניינו של צורך צבאי זה הוא בהבטחת חופש הפעולה של כוחות צה"ל בשני מחנות הפליטים, והתמודדות עם הסיכון הממשי הנשקף לחיי אנשי הכוחות במצב הקיים, נוכח הקושי בתמרון הנחוץ בשני מחנות הפליטים. כך, המשיב 2, שהינו הגורם המקצועי המוסמך, מצא כי על מנת לפרק את תשתיות הטרור בשני מחנות הפליטים יש צורך בהרחבה של הצירים הקיימים ובפריצה של צירים חדשים כדי לאפשר תנועה רכובה של כוחות הביטחון הנדרשים לפעול במחנות הפליטים.

עוד הבהירו המשיבים כי החלטתו של המשיב 2 התקבלה תוך איזון בין הפגיעה בבעלי המבנים המיועדים להריסה לבין הצרכים המבצעיים, ותוך צמצום של כמות המבנים המיועדים להריסה למינימום האפשרי. בתוך כך, כפי שנטען והוצהר, הודעות

ההריסה ניתנו לאחר בחינה קפדנית ופרטנית ביחס לכל מבנה ומבנה, ולאחר שנערכו סיורים בשטח, ונבחר מתווה שיש בו את ההריסה המינימלית של מבנים הנדרשת כדי להגשים את התכלית המבצעית.

נוכח האמור, ובשים לב לשיקול הדעת הרחב המוקנה למשיב 2 בשל מומחיותו, סבורני כי אין כל מקום להתערבותו של בית משפט זה בהחלטתו להוציא את הודעות ההריסה.

11. אשר לפגיעה הנטענת בזכות הטיעון של בעלי המבנים – צודקים המשיבים כי זכות זו, ככל זכות אחרת, הינה זכות יחסית אשר אופן מימושה נגזר מנסיבות המקרה ותוך איזון מול אינטרסים אחרים:

”זכות הטיעון, ככל זכות יסוד, אינה זכות מוחלטת אלא זכות יחסית הניתנת לצמצום ולעתים, במקרים מיוחדים, אף עד כדי ביטול, כפי שכך הוא כאשר קיימים אינטרסים יסודיים חשובים ודחופים של קיום הסדר והביטחון ומניעת סיכון חיי אדם, הנחשבים בתנאים מסוימים כעדיפים מאלה המובטחים על-ידי מימוש עקרון היסוד של זכות הטיעון. זהו התהליך של העמדת ערכים מתחרים שונים על כפות המאזניים ובחירתם של אלה, אשר לאחר שיקול ושקילה, לאור הנסיבות, ידם על העליונה” (עניין האגודה לזכויות האזרח, עמוד 638, ההדגשה במקור – י’ כ’; וראו גם עניין עיריית ג’נין).

בענייננו, המשיבים הבהירו כי נמסרו הודעות לנציגי המשפחות שבתייהן מיועדים להריסה באמצעות מנגנוני התיאום הביטחוני והקישור הפלסטיני, וכי בהודעות ההריסה ניתן פרק זמן של 24 שעות להגשת השגות. עוד הדגישו המשיבים, כמפורט בהרחבה לעיל, את דחיפותן של פעולות ההריסה נוכח התפתחויות בזירות מלחמה אחרות שבהן נדרשת נוכחותם של הכוחות והמשאבים הייחודיים שהוקצו לביצוע ההריסה, כך שעיקוב בביצוע ההריסה עשוי לסכל את ביצועה.

בהינתן האמור לעיל, האופן שבו מומשה זכות הטיעון, מאזן, כראוי, להשקפתי, בין דחיפות ההריסה וחשיבותה, לבין זכות הטיעון של הנפגעים מההריסה. לא למותר לציין בהקשר זה כי חזקה על המשיבים כי הינם עושים, כהצהרתם, את מירב המאמצים לאפשר את מימושה המלא של זכות הטיעון, כך שזו תצומצם רק ככל שהדבר דרוש בשל דחיפות צרכי הביטחון ובהיקף המינימלי הדרוש בשל כך.

12. בטרם סיום, להשלמת התמונה אציין כי העתירה דנן דומה במהותה לעתירות שהוגשו כנגד “הודעה בדבר הריסת מבנים לצרכים ביטחוניים מובהקים – מרחב מ.פ. ג’נין”,

שפרסם המפקד הצבאי, ביום 19.3.2025, ואשר נדחו בפסק דינו של בית משפט זה בעניין עיריית ג'נין, וכי האמור שם יפה גם לעניינה של העתירה דנן.

13. סוף דבר: דין העתירה להידחות, ועימה ממילא נדחית גם הבקשה למתן צו ביניים. בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ניתן היום, י"א אייר תשפ"ה (09 מאי 2025).

 יחיאל כשר שופט	 יוסף אלרון שופט	 דוד מינץ שופט
--	---	---